

Sp.

857. Tillaga til þingsályktunar

[483. mál]

um gerð frumvarps til stjórnarskipunarlaga um fylkisstjórnir.

Flm.: Guðmundur Einarsson, Kolbrún Jónsdóttir, Kristín S. Kvaran, Stefán Benediktsson.

Alþingi ályktar að fela stjórnarskrárnefnd að semja frumvarp til stjórnarskipunarlaga sem feli í sér eftirfarandi meginatriði:

1. Landinu verði skipt í fylki. Skiptingin taki einkum mið af hefðbundnum samskiptum fólks, en einnig náttúrulegum staðháttum.
2. Í hverju fylki verði kosin fylkisstjórn í almennum kosningum á fjögurra ára fresti. Um kosningarrétt og kjörgengi gildi sömu reglur og við alþingiskosningar.
3. Fylkisstjórnir hafi viðtæk völd er eflí sjálfsforræði íbúanna, styrki heimastjórn þeirra og vinni gegn núverandi miðstýringu efnahagslífs. Þær hafi fjárveitingavald, bæði af eigin skattfé og fjárfamlögum frá Alþingi.
4. Hvert fylki verði sjálfstætt lögsagnarumdæmi og komið verði á embættum fylkisdómara og fylkislöggreglustjóra.

Frumvarpinu fylgi nánari tillögur um framkvæmd einstakra atriða sem að framan greinir.

Greinargerð.

Inngangur.

Á landsfundi Bandalags jafnaðarmanna í nóvember 1983 var samþykkt tillaga þess efnis að taka skyldi upp fylkjaskipulag á Íslandi. Pessi stefna var síðan ítrekuð á landsfundi Bandalagsins í febrúar 1985.

Mikilvægasta verkefni íslenskra stjórnsmála nú er að brjóta upp áratugagamalt stjórnkerfi miðstýringar og hagsmunavörsli. Þrátt fyrir einhverja mestu verðmætasköpun á Vesturlöndum eru Íslendingar í lægstu sætunum að því er varðar kaupmátt venjulegra launa. Skýringanna er að leita í stjórnarháttum sem eyðileggja og sóa afrakstri af vinnu landsmanna og auðlindum fremur en að byggja upp og bæta. Þetta stjórnarfari virðir niðurstöður kosninga að vettugi, kallar enga til ábyrgðar á mistökum og snýst um það eitt að verja hagsmuni stærstu valdaklíknanna í samfélagit. Þetta stjórnarfari hlustar aldrei á fólk, dreppur sjálfsbjargarviðleitni þess og fyrirlítur frumkvæði þess.

Í stað þess að hvetja til sjálfsbjargar er efnahagslífi stjórnað með almennum stórvirkum ráðstöfunum sem taka ekkert tillit til raunverulegrar afkomu fólks og fyrirtækja. Þar má nefna kjarasamninga, fiskverðssamninga, búvöruverðsákvarðanir og gengisskráningar sem eru líflausar reiknitölur úr meðaltalsmaskínum ríkisstofnananna en koma hvergi næri kviku þjóðlífssins. Með þessum aðgerðum hefur fólk verið svipt völdum yfir lífi sínu og afkomu.

Valdaræningjar stjórnsmála- og efnahagslífs okkar eru viða. Þeir eru á Alþingi, í ríkisstjórn, í stjórnsmálaflokkum, verkalýðshreyfingu, samtökum vinnuveitenda, Stjórnaráði og fjármálastofnunum, svo að dæmi séu nefnd. Milli allra þessara stofnana liggja leyndir og ljósir þræðir peningalegra og stjórnsmálalegra hagsmuna. Á Íslandi ríkir því fámenn stétt miðstýringarnar.

Fólk verður nú að rísa gegn þessum úreltu stjórnarháttum. Bændur verða að krefjast breytinga á starfsemi samtaka sinna. SÍS-aðóhringinn verður að brjóta upp. Launafólk verður að ná völdum í verkalýðshreyfingunni og steypa forustuklíkunum. Hrista verður upp í einokunarbælum sölusamtaka og olíuverslunar. Banka- og peningastofnanir þurfa að losna undan skóhælum fjórflokkanna og fara að sinna fólk og fyrirtækjum án tillits til pólitískra hagsmunu. Fólkid verður að ná völdum.

Óvíða eru tilhneicingar miðstýringarinnar augljósari og afleiðingarnar skelfilegri en þegar litið er til sambands hinna dreifðu byggða landsins við valdastofnanir miðstýringarinnar. Smákóngar Alþingis, stórfurstar bankakerfisins og aðrir handhafar miðstjórnarvaldsins hafa gert heimafólk að bónbjargamönnum. Hvorki smáum málum né stórum er hægt að hreyfa án þess að fara bettileiðina suður. Þar verða menn að láta sér lynda að hlýða á úrskurði manna sem enga ábyrgð bera á verkum sínum og enga þekkingu hafa á verkefnum. Bönkum á heimaslöð er fjarstýrt úr aðalstöðvunum. Útibússtjórnar eru valdalausir og peningalausir og eru í rauninni aðeins sæmilega launaðir rukkarar sem beina aflafé heimafólks í aðalbankana í Reykjavík. Innheimtukerfi ríkisstofnana og stórfyrirtækja, svo sem tryggingafélaga, verka á sama hátt, safna saman fjármunum landsmanna og senda þá „suður“.

Petta umhverfi frelsisskerðingar og valdaráns er paradís fyrirgreiðslufurstanna. Fólk er meinað að ganga upprétt og njóta eðlilegs afraksturs verka sinna og hugvits, en er neytt til að kryðpa við borð fámmennstjórnarinnar og þiggja molana sem falla þar á gólfíð.

Alþingismenn telja miðstýringuna af hinu góða. Hún festir þá í sessi. Það hentar pólitískum hagsmunum þeirra að auka fjárveitingahlutverk þingsins og færa meira forræði til stofnana og sjóða ríkisvaldsins. Með áhrifum á fjárveitingar í þinginu og setu í stjórnnum stofnana og sjóða ná þeir að tryggja völd sín yfir kjósendum sínum. Þannig verða alþingismenn helstu vörlumenn þessa miðstýrða kerfis því að á því byggjast eiginhagsmunir þeirra, þ. e. lykilstaðan gagnvart kjósendum. Ef þetta vald verður flutt á heimaslöð verða alþingismenn sviptir þessari leið til endurkjörs og áhrifa.

Afleiðingar miðstýringar — landshlutar.

Það er undirstöðuatriði í stefnu Bandalags jafnaðarmanna að fólk hafi rétt til sjálfssstjórnar og frumkvæðis og að miðstýringarstefna síðustu áratuganna sé í grundvallaratriðum röng og hættuleg.

Í fyrsta lagi hefur þessi stefna drepið fjölbreytileika, frumkvæði og tilraunir. Íslenskar ríkisstjórnir gera ráð fyrir því að reglur sem þykja góðar í Stjórnarráðinu þyki líka góðar um landið allt og það sé nauðsynlegt að reisa ríkisstofnun til að framfylgja þeim út á ystu annes. Aldrei dettur mönnum í hug að fólk á Kópaskeri kunni að vilja haga málum sínum öðrvuvisi en fólk í Kópavogi. Fyrirkomulag, sem gengur vel í Reykjavík, þarf ekki að ganga vel á Raufarhöfn. Í rauninni virðist stjórnkerfið telja að ráðherrar og starfsmenn þeirra í kringum Arnarhólstúnið viti meira um málefni sveita og héraða heldur en heimafólkid sjálft. Árangurinn er sá að þarfir svæða og héraða eru hundsaðar og frumkvæði heimamanna kæft.

Annað einkenni miðstýringarinnar er að sveitarfélög eru algjörlega háð duttlungum ríkisvalds. Völd, verkefni og tekjur sveitarfélaga sveiflast til eftir geðþóttu ríkisstjórnar og meiri hluta Alþingis hverju sinni. Þó að talað sé um nauðsyn á sjálfssstjórn og frumkvæði sveitarfélaga hefur það farið minnkandi síðustu árin.

Priðja einkennið á miðstjórnartilhneicingum síðustu áratuga er að ríkisstjórn og stofnanir hennar hafa kaffært sig í smáverkefnum. Pósthólf og skrifborð ráðherra, opinberra embættismanna og þingmanna eru full af smáverkefnum úr heimahéruðum, verkefnum sem augljóslega á að vinna á heimavelli. Yfirleitt eru þar á ferðinni vandamál sem einmitt eru til orðin vegna þess að verkum er stýrt frá ráðuneytum og opinberum stofnunum frekar en af

heimamönnum. Ákvarðanir ráðuneytanna verða iðulega rangar af því að þær eru teknar án nokkurrar snertingar við verkefnin. Smámálaþrasið eyðileggur langtímaðgerðir og stefnumótun í þjóðmálum.

Uppbygging ráðuneytanna er eftir greinum en ekki eftir svæðum. Sérstökum þörfum einstakra svæða eða héraða er ekki hægt að mæta nema breyta uppbyggingu stjórnkerfisins á þann hátt að veita heimafólki sjálfssstjórn.

Í fjórða lagi veldur miðstýring undanfarinna áratuga því að ákvarðanir eru teknar af skömmunarstjórum sem ekki eru ábyrgir gagnvart kjósendum. Með samþjöppun valdsins og samtryggingu flokkakerfisins í kringum það veitist þegnunum ómögulegt að ná til þeirra embættismanna sem eru þó að taka ákvarðanir sem varða líf fólkssins. Opnar, lýðraðislegar kosningar til fylkisstjórna mundu auka möguleika fólkis til að hafa áhrif á störf þeirra sem að stjórnslunni vinna. Einnig þarf að taka upp atkvæðagreiðslur í sveitarfélögum og fylkjum um verkefni og þjónustu.

Í fimmtra lagi birtist miðstýringin gagnvart landshlutum þannig að í mörg ár hafa ríkisstjórnir rekið svokallaða byggðastefnu. Alþingi og ríkisstjórnir hafa tekið fé af þegnunum í ríkiskassann og dreift því þaðan aftur eftir pólitískum línum. Petta er ágætt dæmi um hugsunarhátt miðstýringarinna. Hugtakið „byggðastefna“ er fundið upp af forsjárhhyggjupostulunum sjálfum. Hin eina raunverulega byggðastefna er sú að tryggja sjálfræði þegnanna. Ef fólk fær að njóta þess sem það aflar og ef svæði og héruð eru sjálfstað um uppbyggingu atvinnulífs þarf engar aumingjabætur frá ríkisstjórninni og Alþingi. Í stað bótag- og styrkjestefnunnar þarf að gera fólk, fyrtækjum og héruðum kleift að standa á eigin fótum, að ná eigin vexti og viðgangi.

Í sjötta lagi verður miðstýringin fjarlæg og einkennist af þungu skrifræði. Áhrifum sínum kemur hún til skila með stórum og þunglamalegum stofnunum, svo sem Rafmagnsveitum ríkisins, Vegagerð ríkisins, skipulagsstjóra, Skógrækt ríkisins, Húsnaðisstofnun ríkisins svo að nokkur dæmi séu nefnd. Önnur starfsemi í landinu hefur fallið í sama farveg, svo sem banka- og fjármálastarfsemi. Allri bankastarfsemi er miðstýrt og bankar úti í landshlutunum eru ónýtar innheimtustofnanir. Allar fjármálaákvarðanir, sem máli skipta, eru teknar í aðalstöðvunum.

Valddreifing og landshlutar.

Valddreifing er mikilvæg í augum Bandalags jafnaðarmanna af ýmsum grundvallar-ástæðum. Valddreifingartillögur byggjast á trausti á mannlega náttúru og þeirri staðföstu trú að fólk leiði samfélagið í átt til góðs fái það sjálft að ráða. Það á að tryggja fólk möguleika á því að eiga hlut að ákvörðunum sem varða það sjálft. Pannig munu framfarir spretta af fjölbreytileika og tilraunastarfsemi — sem ekki þrifst í miðstýringu. Valddreifing er svar við þeirri deyfð efnahags- og stjórnmalalífs sem verður vegna miðstýringarinna. Landssvæði verða fátækari vegna þess að hæfileikar og auðlindir streyma til miðstjórnarinnar. Valddreifingarstefnan er ekki takmörkuð við Ísland heldur gætir hennar víða á Vesturlöndum. Par sem landshlutar hafa nokkurt sjálfstjórnarvald eru stjórnarráðin í höfuðborginni minni og fást aðallega við að leggja heildarlínur, bæði um lagasetningu og stefnumál fyrir þjóðina.

Fylkisstjórnir, sem eru kosnar í almennum kosningum, eru lýðraðislega ábyrgar fyrir gerðum sínum. Þær hafa veruleg efnahagsleg áhrif því að þær geta skipulagt notkun fjármagns í samræmi við þarfir hvers svæðis. Fylkisstjórnir eiga að hafa mikilvægt hlutverk við að skapa möguleika fyrir efnahagslega þróun og sjálfstæði á heimaslöð. Um verkefni þeirra á því svíði vísast til tillagna Bandalags jafnaðarmanna um **þróunarstofur landshluta** og **stuðning við stofnun smáfyrirtækja**. Í kringum aðsetur raunverulegs héraðsvalds mun rísa ýmiss konar þjónusta og starfsemi sem örvar efnahagslíf og eykur stöðugleika í héruðum.

Flutningur valds út til fylkjanna mun hafa mikil áhrif á stjórnmálaumræðu í landinu. Málefni, sem nú eru hluti af landsmálaumræðunni, verða frekar rædd heima í hérudum. Stjórnmálaflokkar, sem nú leggja fram stefnu á Alþingi í ýmsum málaflokkum, munu leggja þá stefnu fram í fylkisstjórnarkosningum. Þá verður t. d. lögð áhersla á þá þjónustu sem frambjóðendur til fylkisstjórnna vilja að fylkið veiti. Fylki verða frjáls að því að breyta til í opinberri þjónustu eftir því sem hugur heraðsbúa stendur til. Af þessum valddreifingaráformum leiðir að mismunandi áherslur einstakra hluta þjóðarinnar verða viðurkenndar. Pannig getur þjónusta verið mismunandi eftir fylkjum. Þetta rekst á við skoðanir ýmissa umbótasinna sem telja að nauðsynlegt sé að miðstýra þjónustunni til að tryggja að hún verði hin sama fyrir alla þegna. Alþingi mun að sjálfsögðu setja lágmarkskröfur um opinbera þjónustu og það verður síðan á valdi fylkjanna að framfylgja þeim og bæta við ef fólkid svo kýs. Ný heraðsbundin stjórnmáaleg umræða verður til á þennan hátt. Umræður á Alþingi og í kringum ríkisstjórn taka hins vegar á sig meiri blæ almennrar stefnumörkunar og lagasetningar í þágu alþjóðar. Í þessari greinargerð er lögð megináhersla á fylkisstjórnir og umræðu um starfsemi þeirra og völd. Valddreifingarstefnan þarf einnig að ná til sveitarstjórn. Markmiðið er að fá fólkini sjálfu völd. Áhrif íbúa á starfsemi ýmiss konar þjónustustofnana þarf að stórauka. Það má nefna skóla, heilsugæslustöðvar, skipulagsyfirlögd og verslunar- og þjónustumiðstöðvar. Í stórum sveitarfélögum, svo sem Reykjavík, Kópavogi og Akureyri, þarf að stofna hverfaráð.

Fylkjaskipulag.

1. Svæðaskipting.

Til að fylkin myndi þær stjórnmáalegu heildir sem til er ætlast er nauðsynlegt að svæðaskipting tengist þeim hefðum sem þegar eru í samskiptum íbúanna. Reynsla frá öðrum löndum bendir til að ný heraðsskipan, sem ekki styðst við neinar eldri forsendur, félagslegar eða landfræðilegar, mæti yfirleitt tortryggni hjá fólk.

Til að ákvarða meginlinur í fylkjaskiptingu er rétt að leggja meiri áherslu á lífs- og atvinnuhætti í landinu heldur en gömul landfræðileg mörk. Þau miðast gjarnan við gamla farartálma, ár eða fjallvegi, sem ekki eru neinum til trafala lengur.

Margir möguleikar eru til skiptingar á landinu í fylki. Fylki þurfa að vera nægilega stór til að standa undir nýju valdi og verkum. Þau mega hins vegar ekki vera svo stór að stjórnvöld verði fjarlæg fólk og verkefnum.

Hér verður rakið dæmi um skiptingu sem deilir landsbyggðinni utan höfuðborgarsvæðisins í þrjú næstum jafnfjölmenn svæði.

Fyrsta svæði nær frá Hvalfirði að sýslumörkum Eyjafjarðar og Skagafjarðar. Innan þess eru Vesturland, Vestfirðir, Húnvatnssýslur og Skagafjarðarsýsla. Íbúar á þessu svæði voru um 36 þúsund í desember 1983.

Annað svæði nær frá sýslumörkum Eyjafjarðar- og Skagafjarðarsýslna að mörkum Austur- og Vestur Skaftafellssýslna. Íbúar á því svæði voru um 39 þúsund í desember 1983.

Priðja svæði nær frá Skeiðarársandi um Suðurland og Reykjanes. Íbúar á því svæði voru 34 þúsund í desember 1983.

Fjórða svæði er höfuðborgarsvæðið með Reykjavík og nágrannabyggðum með um 128 þúsund íbúum.

Pessi svæði eru meira en nægilega stór til að standa undir þeim verkefnum sem nýjum fylkisstjórnvöldum yrðu falin. Margir mundu hins vegar telja þau of stór til að hið raunverulega návigi fólks og stjórnvalda nái að myndast.

Aðrar tillögur miða t. d. við að fylki yrðu fimm talsins, þ. e. fjórðungarnir og höfuðborgarsvæðið. Enn fremur eru uppi hugmyndir um að gera núverandi kjördæmi að fylkjum í hinu nýja skipulagi. Gagnrýnisraddir telja að sum kjördæmin séu of fámenn til að standa undir valdi og verkefnum sem færu á heimaslóð.

Á þessu stigi er raunar óráð að beina umræðunum um of að útfærðri svæðaskiptingu. Aðalatriði þessa máls er að fá umræður um sjálfa valddreifinguna út til héraða og fyrirkomulag hennar. Endanleg ákvörðun um nákvæmar markalínur fylkjanna er flókin og verður ekki tekin án undangenginnar umræðu heima í héruðum og atkvæðagreiðslu meðal íbúa þar sem þörf krefur.

2. Völd og verkefni.

Mikilvægast er að gera glöggan greinarmun á dreifingu valds annars vegar og dreifingu verkefna hins vegar. Dreifing valdsins er aðalmarkmið tillagna Bandalags jafnaðarmanna og í þeim felst hin stórvirka stjórnarfarslega breyting. Möguleikar á vald- og verkefnaflutningi til fylkisstjórna eru mjög margir og í öllum helstu málaflokkum. Nefna má húsnæðismál, heilbrigðismál, almannatryggingar, samgöngumál, skólamál, frárennslismál, skipulagsmál, atvinnumál, orkumál (dreifing og vinnsla) og umhverfismál. Hér er alls staðar rúm fyrir eigin hugmyndir og sjálfstæða stefnumörkun fylkja í samræmi við möguleika og staðhætti á heimaslóð og áhuga og óskir íbúanna. Verkefni hinna nýju stjórnvalda munu koma bæði frá sveitarstjórnum og ríki.

Ef nokkur dæmi eru tekin af handahófi má nefna að á Reykjanesi er forræði heimamanna yfir vatnsbúskap svæðisins frumskilyrði fyrir skynsamlegrí nýtingu heita og kalda vatnsins og uppbyggingu atvinnulífs á svæðinu.

Það er löngu tímabært að Akureyringar og nærsveitarmenn taki frumkvæði í atvinnumálum sínum. Í áratug hefur þess verið beðið að björgin bærist að sunnan, annaðhvort í formi álverksmiðju eða einhvers konar byggðaáætlunar og meðfylgjandi styrkja. Nú blæðir heimamönnum fyrir aðgerðarleysi undanfarinna ára. Hin langdregna stóriðjuumræða hefur orðið þess valdandi að ekki hefur orðið úr framkvæmdum á neinum sviðum og Akureyringar flytja í stórum stíl burt í atvinnuleit.

Austfirskt forræði í atvinnumálum mundi vafalaust leiða til meiri áherslu á skógrækt á Héraði heldur en nú er.

Dæmi um verkefni, sem nauðsynlegt er að leysa sameiginlega á höfuðborgarsvæðinu, eru skipulagsmál, umferðarmál og skolpræsamál.

3. Fjármál.

Pegar hugað er að fjárhagslegum grundvelli fylkja þarf að gæta að eftirtöldum meginreglum.

1. Markmið tillagnanna um fylki er ekki að einangra landshlutana í peningalegu og efnahagslegu tilliti. Markmiðið er að auka sjálfsstjórnum og forræði heimafólks, m. a. yfir eigin aflafé.
2. Sérhverju fylki þarf að tryggja nægilegt fé til að það geti staðið undir tiltekinni þjónustu í mikilvægustu málaflokkum.
3. Fjárhagslegt fyrirkomulag verður að vera í samræmi við hin almennu stjórnarfarslegu markmið tillagnanna, þ. e. að gera fylkisstjórnum kleift að haga fjárveitingum í samræmi við aðstæður í héraðinu og þarfir og áhugamál héraðsbúa eins og þau birtast í niðurstöðum kosninga og kannana á viðhorfum íbúa til framkvæmda og þjónustu.
4. Völd og ábyrgð í fjármálum verða að fara saman, m. a. með því að gera ljósa ábyrgð einstakra embættismanna og forsvarsmanna ákveðinna framkvæmda- og þjónustugreina og með því að augljóst samband verði milli skattþyrði annars vegar og veittrar þjónustu innan fylkisins hins vegar.

Pegar talað er um fjármál fylkis á að gera greinarmun á tvennu. Í fyrsta lagi eru það peningamál sjálfar fylkisstjórnarinnar, þ. e. eigin tekjustofnar og tekjur frá ríkisvaldi. Í öðru lagi er síðan almennt fjármálalíf í landinu. Þar má nefna starfsemi banka og ýmsar almennar ákvarðanir í efnahagsmálum svo sem gengisskráningu, launastefnu, lánskjör, frystingu innstæðna og aðrar almennar stjórnválðsaðgerðir sem gilda á landsvísu.

Ef fyrst er vikið að fjármálum sjálfarar fylkisstjórnarinnar er augljóst að hún á að ráða yfir eigin tekjustofnum, óháðum ríkisstjórn og Alþingi. Peir gætu t. d. verið ákveðinn hluti af söluskatti, annaðhvort í hlutfalli við fólksfjölda fylkis eða sá hlutinn sem innheimtur er af vörum og þjónustu í viðkomandi fylki. Að auki er eðlilegt að fylkisstjórnir leggi á tekjuskatta og álagningarprósenta mætti vera mismunandi eftir fylkum, samkvæmt niðurstöðum kosninga. Augljóst er að til fylkjanna ættu að koma framlög úr ríkissjóði, t. d. af tolltekjum. Pessum framlögum ætti Alþingi að úthluta eftir ákveðnum reglum og gæta þess þá einnig að tryggt sé að fylkin geti séð íbúum sínum fyrir þeirri þjónustu í tilteknunum málaflokkum sem Alþingi gerir að skilyrði fyrir alla þjóðina.

Ef fylkisskiptingu yrði komið á við núverandi aðstæður mundi öllu efnahagslífi fylkisins í raun og veru vera stjórnað frá Reykjavík. Eins og áður segir er bönkum landsbyggðarinnar stjórnað frá aðalstöðvum í Reykjavík, innheimtukerfi ríkisstofnana og ríkisfyrirtækja safna öllu fé suður, ýmis stórfyrtæki í einkaeigu eru með útibú um land allt en soga til sín peninga landsbyggðarinnar og þannig mætti lengi telja. Ákvarðanir ríkisvaldsins í efnahagsmálum, eins og gengisskráning, orkuverð, launastefna, innstæðufrusting, lánskjör á erlendum lánum, búvöruverð og fiskverð o. s. frv. mundu allar hafa veruleg áhrif á efnahagslíf fylkjanna.

Pað er því grundvallarskilyrði að um leið og fylkjaskipun yrði komið á verði breytt um stefnu í efnahagsstjórn ríkisins almennt. Pannig ætti að gefa gengisskráningu frjálsa og koma upp gjaldeyrismarkaði. Fyrirtæki ættu sjálf að geta fengið lán hjá erlendum bönkum og samið um lánskjör í stað þess að eiga nú lánskjörin undir því hvernig misvitrir sjóðsstjórar á Íslandi semja við erlendar fjármálastofnanir og velta afleiðingum af óskynsamlegum lántökum sínum yfir á varnarlausum atvinnurekstur í þessu landi. Gjörbreyting þarf að verða á bankastarfsemi í landinu, þannig að í landshlutum verði til raunverulegar fjármálastofnanir en ekki innheimtulúgur eins og nú tíðkast.

Bankastjórar með staðarþekkingu og viðskiptalegar og siðferðilegar skyldur gagnvart heimamönnum verða að taka við rekstri bankastofnananna á landsbyggðinni.

Pannig mætti telja fleiri dæmi um nauðsynina á að afléttu hinu stranga taumhaldi frá miðstjórninni og gefa fólk og fyrirtækjum aukið sjálfræði og möguleika til þess að aðlaga sig aðstæðum á heimaslöð.

Stjórnarskrárbreytingar í átt til fylkjaskipulags verða einskis nýtar ef ríkisvaldið sleppir ekki ofstjórnartaumunum í þeim atriðum sem talin hafa verið upp hér að framan.

4. Kosningar o. fl.

Lagt er til að kosið sé til fylkisstjórnna í hlutbundnum kosningum. Kosningarrétt og kjörgengi ættu þeir að hafa, sem lögheimili eiga innan fylkismarka.

Fylkisstjórn ætti að starfa á líkan hátt og bæjarstjórn í stóru sveitarfélagi gerir nú. Pannig yrði ráðinn fylkisstjóri sem starfaði í umboði meiri hluta fylkisstjórnar. Einnig yrðu ráðnir forsvarsmenn fyrir helstu framkvæmda- og þjónustugreinar. Mikilvægt er að ráðningartími fylkisstjóra og helstu deildarstjóra verði takmarkaður til að koma í veg fyrir að upp komi stétt ráðríkra, æviráðinna embættismanna.

5. Lögsagnarumdæmi.

Lagt er til að hvert fylki verði eitt lögsagnarumdæmi. Þá yrðu aflögð núverandi embætti sýslumanna. Sýslumenn hafa skipað einkennilegan sess í ljósi ákvæða stjórnarskráinnar um þrígreiningu ríkisvaldsins. Þeir hafa verið handhafar dóms- og framkvæmdarvalds sem héraðsdómarar, innheimtumenn og lögreglustjórar. Hér er lagt til að skilið verði á milli þannig að sett verði á fót sérstök embætti fylkisdómara og fylkislöggreglustjóra. Umboðsstörf, svo sem innheimtur á vegum ríkisins í héraði, mætti fela fylkisstjórnum í umboði ríkisvalds.